



Regjeringsslitasje, startvansker og svingninger i politikken

Cost of ruling, starting difficulties and voter volatility

Hilmar Rommetvedt

Forsker I, NORCE Norwegian Research Centre

hiro@norceresearch.no

Sammendrag

Regjeringspartier mister ofte velgere ved valg. Denne regjeringsslitasjen er et forholdsvis langsiktig fenomen som har hatt en tendens til å øke over tid. I artikkelen diskuteres et mer kortsiktig fenomen, dvs. de startvanskene og velgertapene som regjeringene kan møte i løpet av de første månedene etter tiltredelsen. Regjeringsslitasjen og startvanskene ses i sammenheng med de store svingningene fra måned til måned på meningsmålingene. Det er gjennomsnittet av flere institutters målinger som er lagt til grunn. Artikkelen viser bl.a. at Arbeiderpartiet måtte tåle større velgertap etter Brundtland III- og Stoltenberg II-regjeringenes tiltredelse, enn det tilfellet har vært for Støre-regjeringen. Regjeringene kan oppleve store startvansker etter kort tid, hvetebrødsdagene er kortvarige. Regjeringsslitasjen er ikke gradvis økende. Det er store svingninger i partienes oppslutning mellom valgene, og regjeringspartiene kan ta igjen noe av den tapte oppslutningen fram mot neste valg.

Nøkkelord

Regjering, velgeroppslutning, Støre-regjeringen

Abstract

Governing parties often lose voters in elections. This cost of ruling is a relatively long-term phenomenon that has tended to increase over time. The article discusses a more short-term phenomenon, i.e. the starting difficulties and voter losses that governments can face during the first months after taking office. The government's cost of ruling and the initial difficulties are seen in the context of the large fluctuations from month to month in the opinion polls. The average of several institutes' polls is taken as a basis. The article shows i.a. that the Labour Party had to endure a greater loss of voters after the accession of the Brundtland III and Stoltenberg II governments than has been the case for the Støre government. Governments can experience major starting difficulties after a short time, and the honeymoon is short-lived. A government's cost of ruling is not gradually increasing. There are large fluctuations in support for the parties between elections, and the governing parties can make up for some of the losses before the next election.

Keywords

Government, voters, Støre government

Introduksjon

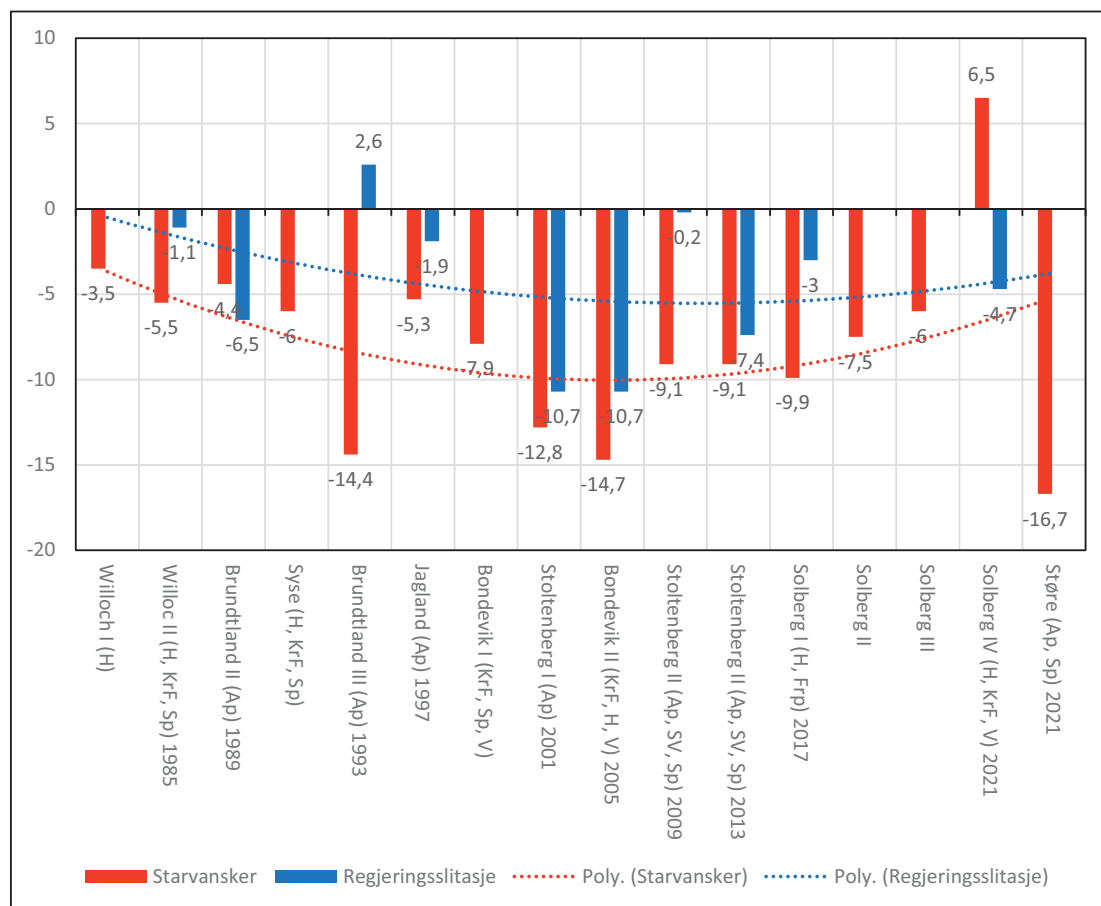
Både norsk og internasjonal valgforskning har vist at regjeringspartier ofte mister velgere ved valg. Selv om det finnes unntak, har slike velgertap hatt en tendens til å øke med årene (Narud & Valen 2007, 2008). Dette fenomenet omtales gjerne som *regjeringsslitasje*. Som mål på regjeringsslitasjen benyttes regjeringspartienes tap av velgere fra ett valg til det neste. Regjeringsslitasje er med andre ord et forholdsvis langsiktig fenomen. I denne kom-

mentarartikkelen skal vi se nærmere på et beslektet problem, det vi kan kalle *regjeringens startvansker*. Vi skal også se startvanskene og regjeringsslitasjen i sammenheng med de kortsiktige *svingningene* i partienes velgeroppslutning, slik disse kommer til uttrykk i de månedlige meningsmålingene.

Regjeringsslitasje

Regjeringsslitasjen, eller endringene i den samlede oppslutningen for de partiene som satt med regjeringsmakten ved stortingsvalgene fra 1981 til 2021, er vist med blå søyler i figur 1. I tillegg viser de røde søylene i figuren startvanskene, dvs. de kortsiktige endringene i regjeringspartiernes oppslutning i månedene etter tiltredelsen. Sistnevnte kommer vi tilbake til nedenfor.

Regjeringene er navngitt etter statsministeren. Formelt registreres endringer i regjeringens partisammensetning bare som en utskifting av statsråder, ikke som en ny regjeringdannelse. Her har jeg imidlertid registrert endringer i partisammensetningen som en ny regjering og angitt dette med romertall etter statsministerens navn. Vær oppmerksom på at det mangler regjeringsslitasje (blå søyler) for regjeringer som ble avløst før neste valg (se f.eks. Rommetvedt (2023, s. 39) for en oversikt).



Figur 1. Startvansker og regjeringsslitasje: Endringer i regjeringspartiernes samlede velgeroppslutning de første månedene etter tiltredelsen (egne beregninger) og ved de etterfølgende stortingsvalgene 1985 - 2021 (Bergh og Haugsgjerd 2019, Kleven og Bergh 2022), prosentpoeng.

Figuren viser at det bare var Brundtland III-regjeringen som *ikke* opplevde «slitasje». Dette gjaldt ved valget i 1993. Også for Stoltenberg II-regjeringen var den samlede tilbakegangen for Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti minimal ved valget i 2009. Det siste kan ha sammenheng med en såkalt «rally around the flag»-effekt etter finanskrisen (se f.eks. Johannsson et al. 2023). Størst regjeringsslitasje opplevde Stoltenberg I- og Bondevik II-regjeringene i henholdsvis 2001 og 2005. Den blå stiplede, polynomiale trendlinjen viser at regjeringsslitasjen over tid først ble sterkere, slik også tidligere forskning har vist. Fra 2005 ser det imidlertid ut til at regjeringsslitasjen er blitt redusert. Her må det legges til at det har vært flere store avvik fra denne trenden.

Bergh og Haugsgjerd (2019, s.179-180) framholder at forklaringene på regjeringsslitasjen er omstridt. Med henvisning til Nannestad og Paldam (2002) trekker de bl.a. fram følgende faktorer: 1) Når regjeringen treffer beslutninger, skapes det en tapende gruppe med misfornøyde velgere. Jo lenger regjeringen sitter og jo flere beslutninger den tar, dess flere misfornøyde velgere blir det. Etersom den tapende gruppen av velgere varierer, skapes det over tid en voksende koalisjon av misfornøyde velgere. 2) Flertallet av velgere befinner seg i det politiske sentrum, mens regjeringer gradvis beveger seg bort fra sentrum i løpet av regjeringperioden. Den økende avstanden skaper økt misnøye blant velgerne. 3) Velgerne legger mer vekt på forhold de er misfornøyde med, enn forhold de er fornøyde med.

Både målingen av regjeringsslitasjen og de antatte forklaringsfaktorene legger til grunn et forholdsvis langsiktig perspektiv, nærmere bestemt de fireårige valgperiodene og en gradvis økende «oppsamling» av misfornøyde velgere. I den senere tid er oppmerksomheten blitt rettet mot et mer kortsiktig fenomen: Arbeiderpartiets og Senterpartiets kraftige tilbakegang på meningsmålingene ganske umiddelbart etter at Støre-regjeringen tiltrådte høsten 2021. I fortsettelsen skal vi se at dette ikke er så spesielt som man kan få inntrykk av. Det er flere regjeringer som har hatt betydelige startvansker.

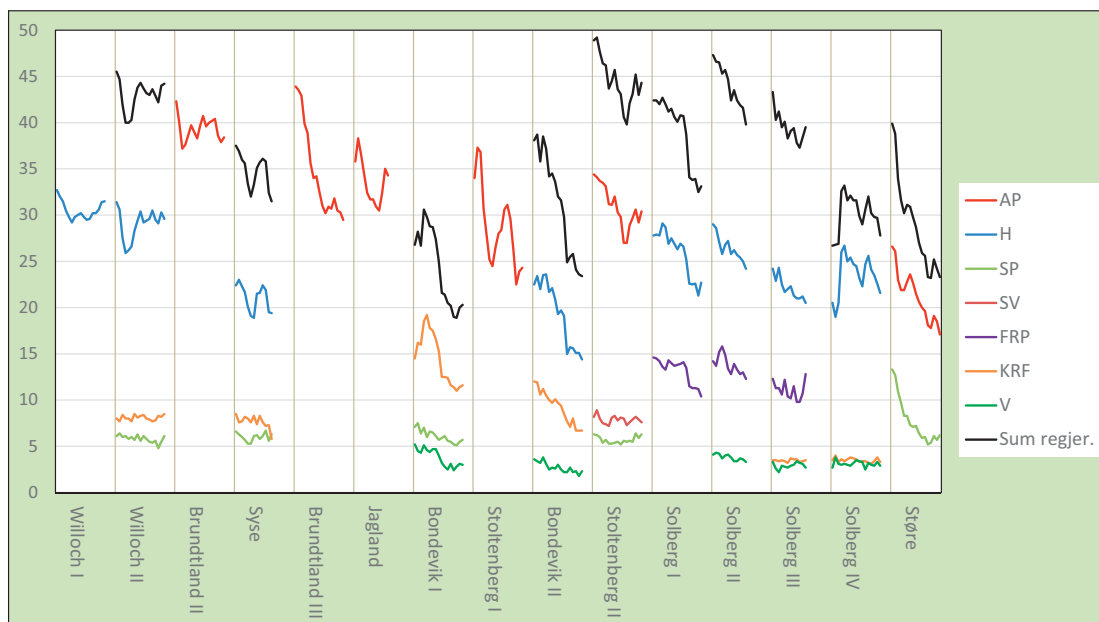
Regjeringens startvansker¹

Særlig i amerikansk politikk tales det gjerne om en «hooneymoon period» for nyvalgte ledere. Amerikanske presidenter har ofte vært populære blant velgerne i «hvetebrodsdager» etter at de ble valgt. Etter hvert er imidlertid perioden med hvetebrodsdager og stor popularitet for nyvalgte presidenter blitt kortere (Jones 2009). Som vi skal se her, har hvetebrodsdager for norske regjeringer i beste fall vært svært kortvarige. Det er mer dekkende å snakke om startvansker for nylig tiltrådte regjeringer.

Med regjeringens startvansker menes her de mer kortsiktige tapene i velgeroppslutningen som regjeringspartiene kan oppleve på meningsmålingene i månedene etter at regjeringen har tiltrådt. Begrepet «kortvarig» kan defineres på forskjellige måter. Her har jeg valgt å ta utgangspunkt i de første 18 månedene fra og med tiltredelsesmåneden. For noen regjeringer er imidlertid den registrerte perioden kortere. Det har sammenheng med at de er blitt avløst etter kortere tid, eller at partisammensetningen er blitt endret (slik at det her er regnet som en ny regjering).

Figur 2 viser regjeringspartiernes velgeroppslutning i tiltredelsesmåneden og de etterfølgende månedene. Det er gjennomsnittet av de månedlige meningsmålingene fra flere institutter som er lagt til grunn.²

1. Framstillingen i dette kapitlet bygger på en kronikk jeg publiserte på altinget.no 12.1.2023, men den er oppdatert med nyere tall.
2. Kilder: Forfatterens egne beregninger fra 1981 til 1997, deretter hovedsakelig beregninger gjort av Stavanger Aftenblad fra 1997 til 2011 og nettstedet pollofpolls.no fra 2011. Juli er utelatt fordi det er få (tidligere ingen)



Figur 2. Startvansker: Regjeringspartienes velgeroppslutning i tiltredelsesmåneden og de første månedene etter tiltredelsen.

De store startvanskene som Støre-regjeringen slet med etter tiltredelsen, vises tydelig igjen i figur 2. Ap og Sp led et samlet velgertap på hele 16,7 prosentpoeng, fra 39,9 prosent oppslutning blant de spurte i oktober 2021 til 23,2 prosent i desember 2022.

Brundtland III-regjeringen var en ren Ap-regjering. Da den tiltrådte i november 1990 fikk Arbeiderpartiet 43,9 prosent av stemmene, mot 29,5 prosent i april 1992, dvs. en tilbakegang på hele 14,4 prosentpoeng. Det var atskillig mer enn Ap's tilbakegang under Jonas Gahr Støres regjering. Fra Støre-regjeringens tiltredelse i oktober 2021 til mars 2023 ble Ap's velgeroppslutning redusert med 9,4 prosentpoeng.

Også under Jens Stoltenbergs første regjering måtte Arbeiderpartiet tåle et større velgertap enn under Støre. Stoltenberg I-regjeringen fikk først en viss framgang på meningsmålingene, men så kom en tilbakegang for Ap på 12,8 prosentpoeng, fra 37,3 prosent i april 2000 til 24,5 prosent i oktober samme år. Deretter gikk det først opp, og så ned igjen for Ap.

Velgertapene for Arbeiderpartiet under Brundtland III-, Stoltenberg I- og Støre-regjeringene på henholdsvis 14,4, 12,8 og 9,4 prosentpoeng må ses i lys av at Ap's velgeroppslutning lå på et betydelig høyere nivå da Brundtland III- og Stoltenberg I-regjeringene tiltrådte, enn da Støre-regjeringen tiltrådte.

Stoltenberg II-regjeringen besto av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Denne regjeringens samlede oppslutning gikk først tilbake med 9,1 prosentpoeng, fra 48,9 prosent i oktober 2005 til 39,8 prosent i oktober året etter. Ap gikk tilbake med 7,4 prosentpoeng i denne perioden, mens tapene for Sp og SV var mer beskjedne.

Thorbjørn Jaglands regjeringstid er blitt oppfattet som en fiasko for Arbeiderpartiet.

målinger i denne måneden. Antallet institutter og målinger har variert over tid, slik at tallene ikke er helt sammenlignbare. Man skal også være oppmerksom på at en del av målingene kan være opptatt i måneden før publisering. Det skulle likevel være god grunn til å anta at hovedbildet er ganske dekkende for utviklingen i velgeroppslutningen.

Jagland-regjeringen opplevde rekordmange voteringsnederlag i Stortinget (se Rommetvedt 2023:117f), og kravet om 36,9 prosent oppslutning ved stortingsvalget i 1997 ble ikke innfridd. Ap fikk 35 prosent av stemmene, og Jagland gikk av som statsminister. Figur 2 viser imidlertid at Jagland-regjeringen og Ap fikk en relativt god start, før det så gikk nedover og deretter opp igjen på meningsmålingene. Sett i ettertid må man kunne si at Jagland-regjeringens startvansker overfor velgerne var forholdsvis beskjedne. Det var i Stortinget problemene var størst for Jagland.

For de første regjeringene i figuren, som ble ledet av Kåre Willoch (først H, deretter H, KrF, Sp), Gro Harlem Brundtland (Ap) og Jan P. Syse (H, KrF, Sp), må vi kunne si at startvanskene i møtet med velgerne var små. Dette har nok sammenheng med at svingningene på meningsmålingene generelt var mindre på den tiden. Det skal vi komme tilbake til nedenfor.

Bondevik I-regjeringen begynte bra, men hvetebrødsdagene ble kortvarige. Først gikk KrF en del fram, men deretter gikk partiet tilbake fra 19,2 prosent i februar 1998 til 11,0 prosent i januar 1999, et tap på 8,2 prosentpoeng. Oppslutningen på 19,2 prosent er for øvrig «all time high» for KrF. Samlet gikk regjeringspartiene tilbake med 7,9 prosentpoeng fra tiltrødelsen i oktober 1997 til januar 1999.

Bondevik II-regjeringen utmerket seg med store startvansker. Den samlede oppslutningen om partiene i denne regjeringen gikk litt opp til å begynne med, men deretter falt oppslutningen med 14,7 prosentpoeng, fra 38,1 prosent i oktober 2001 til 23,4 prosent i mars 2003. Kjell Magne Bondeviks eget parti, Kristelig Folkeparti, gikk tilbake med 5,3 prosentpoeng, mens Høyre tapte 8,1 prosentpoeng.

Erna Solbergs periode som statsminister ble etter hvert preget av flere endringer i regjeringens partisammensetning. Solberg I-regjeringen der Høyre og Fremskrittspartiet deltok, gikk samlet sett tilbake med 9,9 prosentpoeng, fra 42,4 prosent i oktober 2013 til 32,5 prosent i februar 2015. Tapet var størst for Høyre med 6,5 prosentpoeng.

I januar 2018 ble også Venstre med i det som her er kalt Solberg II-regjeringen. Samlet gikk de tre regjeringspartiene tilbake med 7,5 prosentpoeng, fra 47,3 prosent i januar 2018 til 39,8 prosent i januar året etter. Startvanskene ble noe mindre da også Kristelig Folkeparti kom med i Solberg III-regjeringen i januar 2019. Fram til november 2019 gikk de fire regjeringspartiene samlet sett tilbake med 6,0 prosentpoeng.

I januar 2020 gikk Frp ut av regjeringen. Solberg IV-regjeringen fikk da til sammen 26,7 prosent oppslutning på meningsmålingene. I motsetning til de tidligere regjeringene opplevde ikke Solberg IV-regjeringen noen særlige startvansker. Tvert imot bidro Covid 19-pandemien til et kraftig oppsving for de tre regjeringspartiene samlet. I mai 2020 fikk Høyre, KrF og Venstre til sammen 33,2 prosent av stemmene, en framgang på 6,5 prosentpoeng i forhold til regjeringsendringen i januar. Det fleste nye velgerne gikk til Høyre som imidlertid måtte tåle ny tilbakegang fram mot stortingsvalget i september 2021.

Solberg IV-regjeringens framgang våren 2021 stemmer godt overens med den såkalte «rally around the flag»-effekten. I krisetider samles man gjerne om den regjeringen man har. Dette fenomenet slo derimot ikke til da Støre-regjeringen overtok. Støre-regjeringen fikk etter hvert flere «kriser» i fanget. Disse kan ha motvirket hverandre. Man skulle tro at krigen i Ukraina ville føre til «rally around the flag» eller samling om regjeringen, men de kraftige økningene i strøm- og andre priser og lånerenter kan ha fått motsatt effekt og bidratt til regjeringens startvansker. Støre-regjeringen framsto nok for mange velgere som lite handlekraftig i møtet med disse problemene.

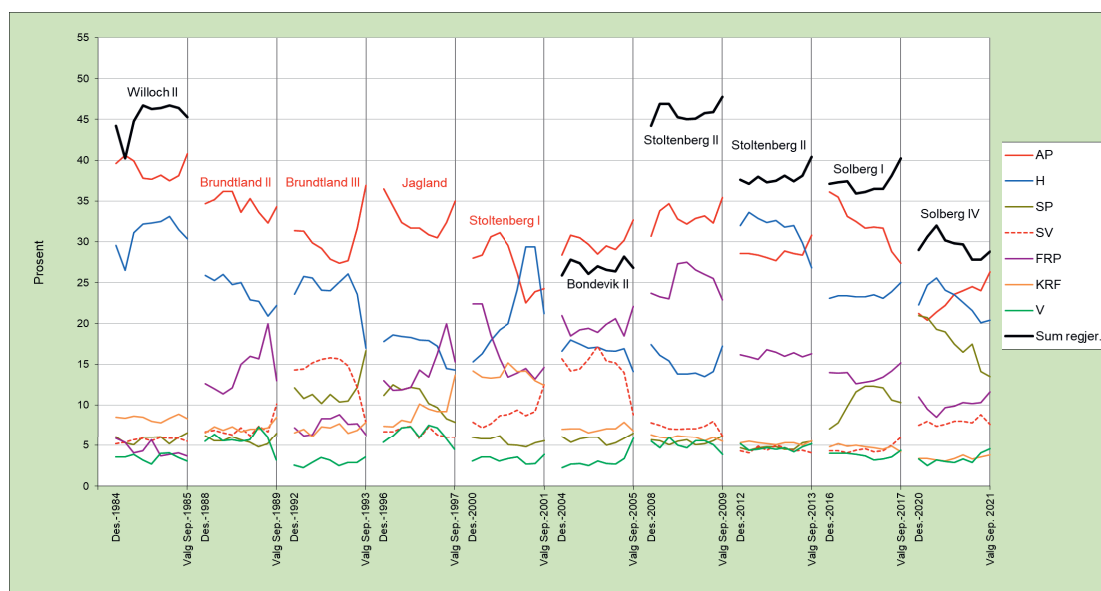
Som nevnt ovenfor antas det gjerne at slitasjen øker over tid ettersom det blir flere og flere misfornøyde velgere. Denne antakelsen skulle dermed tilsi at regjeringsslitasjen for en bestemt regjering vil bli større enn startvanskene for den samme regjeringen. Vi kan undersøke

om dette er tilfellet ved å sammenligne regjeringenes relativt kortsiktige startvansker (røde søyler) med den mer langsiktige regjeringsslitasjen (blå søyler) i figur 1 ovenfor.

Figur 1 viser det motsatte av hva man skulle forvente på grunnlag av tidligere forskning. I 9 av de 10 tilfellene ser vi at startvanskene var *større* enn regjeringsslitasjen. Disse regjeringene opplevde ikke at det ble stadig flere misfornøyde velgere som forlot regjeringspartiene. De hentet tvert imot inn igjen en del av tapet fram mot neste valg. Det var bare Brundtland II-regjeringen som opplevde noe større regjeringsslitasje enn startvansker.

Dette kommer også til uttrykk ved at den stiplede røde trendlinjen for startvanskene ligger under den blå trendlinjen for regjeringsslitasjen. Den buede formen viser at både startvanskene og regjeringsslitasjen først økte for så å avta igjen. Avvikene fra trendlinjene er imidlertid store, særlig for startvanskenes vedkommende.

Forholdet mellom startvanskene og regjeringsslitasjen kan belyses ytterligere ved å se nærmere på utviklingen i partienes velgeroppslutning de siste månedene fram mot stortingsvalgene. Denne er vist i figur 3. Den samlede oppslutningen for koalisjonsregjeringene er vist med svart kurve/skrift, mens ettpartiregjeringenes oppslutning (dvs. Aps oppslutning) er vist med rød kurve/skrift.



Figur 3. Partit utvikling de siste månedene fram mot stortingsvalgene.

Vi ser her at de fleste regjeringene har opplevd en viss framgang i innspurten fram mot valgene. Mest markant er denne framgangen for Brundtland III-regjeringen som opplevde store startvansker etter tiltredelsen.

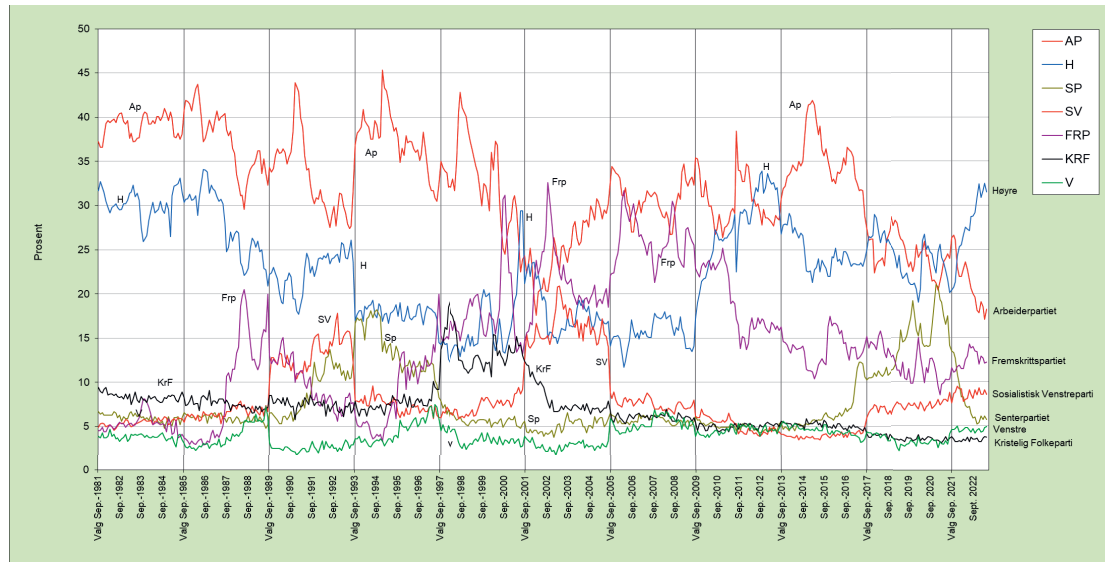
Store svingninger³

Som antydnet ovenfor bør regjeringenes startvansker ses i sammenheng med at velgerne er blitt mer «troløse». Andelen velgere som endrer stemmegivning fra et valg til et annet har økt. Fra valget i 1981 til valget i 1985 var det 29 prosent av velgerne som vandret mellom partier og hjemmesittergruppen, mens 20 prosent vandret bare mellom partiene. Fra 2001 til 2005 var disse andelen økt til henholdsvis 47 og 40 prosent. Deretter kom en nedgang i

3. Framstillingen i dette kapitlet bygger på en kronikk jeg publiserte på vg.no 5.12.2022, men tallene er oppdatert.

disse andelene til henholdsvis 39 og 33 prosent fra 2013 til 2017, før en ny oppgang til 51 og 37 prosent ved valget i 2021 (Bergh & Aardal 2019, s. 16; Kleven & Bergh 2022).

I tillegg til dette viser gjennomsnittet av de månedlige meningsmålingene at mange velgere skifter parti også i tiden mellom valgene. Disse svingningene framgår av figur 4. Denne viser partienes gjennomsnittlige oppslutning ved alle de månedlige meningsmålingene (unntatt juli).



Figur 4. Svingninger: Partienes velgeroppslutning, september 1981 - april 2023, valresultater og gjennomsnitt av flere institutters månedlige målinger (unntatt juli).

Som vi ser var svingningene forholdsvis moderate fram til juni 1987. Etter dette har partiene opplevd store svingninger i velgeroppslutningen over kort tid. Det er ikke noen rettlinjert akkumulering av velgertap for regjeringpartiene. Det har gått både opp og ned i månedene og årene mellom stortingsvalgene.

De store svingningene startet i 1987 da Høyres Rolf Presthus mislyktes i sitt forsøk på å danne en ny ikke-sosialistisk koalisjonsregjering etter Willoch II-regjeringen (som gikk av våren 1986). Fremskrittspartiet, som tidligere hadde lovet ikke å bane veien for en Ap-regjering, gjorde nettopp dette i både 1986 og 1987 (se Rommetvedt 1991). I 1986 bidro dette til at Frps oppslutning nådde bunnivået på 2,9 prosent i august det året. Samtidig fikk Høyre sin beste måling på 34,1 prosent. I 1987 var virkningen stikk motsatt. Da fikk Frp en kraftig framgang som kulminerte med 20,5 prosent i juni 1988. Toppunktet for Frp ble nådd i oktober 2002 med 32,6 prosent velgeroppslutning. Den dårligste målingen for Høyre kom i april 2006 da bare 11,7 prosent av velgerne sa at de ville stemme på partiet.

Arbeiderpartiets oppslutning var på det høyeste i desember 1994 da 45,3 prosent av velgerne sa at de ville ha stemt på partiet dersom det hadde vært stortingsvalg. Ap fikk en av sine svakeste gjennomsnittsmålinger med 17,6 prosent i mars 2002. Det var noen måneder etter at Jens Stoltenbergs første regjering gikk av. På det tidspunkt var både Fremskrittspartiet og Høyre større enn Arbeiderpartiet. Arbeiderpartiets bunnotering kom imidlertid under Støre-regjeringen. I april 2023 sa bare 17,1 prosent av velgerne at de ville stemme på statsministerens parti.

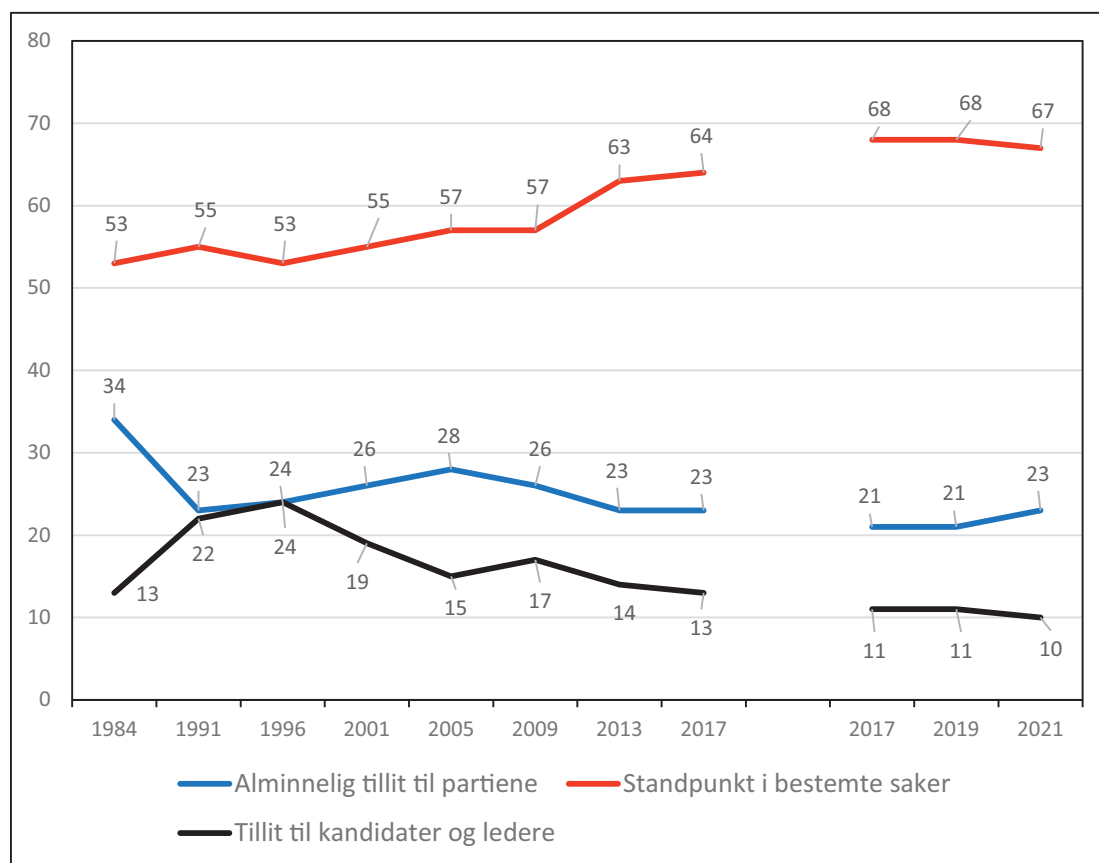
Kristelig Folkepartis oppslutning nådde som nevnt toppen med 19,2 prosent i februar 1998 mens Kjell Magne Bondevik ledet sin sentrumsregjering. Etter striden om partiets videre vei-

valg i 2021 falt oppslutningen til 3,1 prosent i mars det året. Senterpartiet opplevde sitt høydepunkt i desember 2020 med 21 prosent, godt over den oppslutningen partiet fikk under striden om norsk medlemskap i EU høsten 1994 (18,2 prosent i september 1994). Den dårligste målingen kom i januar 2003 da bare 3,8 prosent av velgerne ga sin tilslutning til Senterpartiet.

Sosialistisk Venstrepartis oppslutning toppet seg med 20,9 prosent i april 2003, mens de svakeste resultatene for partiet kom i juni 2014 og juni 2015 med 3,5 prosent. Venstres oppslutning var på det høyeste i mai 1997 da 7,5 prosent av de spurte sa at de ville stemme på partiet. Den laveste Venstre-oppslutningen på 1,8 prosent er blitt registrert to ganger, i desember 1990 og februar 2003.

Skiftende saker mest avgjørende for partivalg

I mediene blir svingningene på meningsmålingene ofte tolket som et uttrykk for partilederenes popularitet. Tidligere undersøkelser viser imidlertid at et partis oppslutning kan variere sterkt, selv om partilederen er den samme (se bl.a. Rommetvedt 2012, 2015). Noe av forklaringen kan være forholdsvis raske endringer i den politiske situasjonen som følge av at nye saker kommer opp på den politiske dagsorden.



Figur 5. Hva velgerne legger mest vekt på ved partivalg. Kilder: 1984-2017: meningsmålinger utført av MMI, Opinion eller Respons, 2017-2021: Ipsos/Norsk Monitor (vet ikke/ikke sikker utelatt).

Ved flere anledninger er velgerne blitt spurt om hva som betyr mest når de skal avgjøre hvilket parti de skal stemme på ved ulike valg, alminnelig tillit til partiene, partienes standpunkter i bestemte saker, eller tillit til partienes kandidater og ledere. Svarene for stortingsvalg

framgår av figur 5. Tallene for 1984-2017 er basert på ulike institutters omnibusundersøkelser, mens tallene for 2017-2021 er basert på Norsk Monitor.⁴ Den første 2017-undersøkelsen ble gjennomført før stortingsvalget det året, mens den andre 2017-undersøkelsen (Norsk Monitor) ble gjennomført i tiden etter valget.

Vi ser her at det har skjedd betydelige endringer siden 1980-årene. Alminnelig tillit til partiene og tillit til kandidater og ledere er relativt stabile eller forholdsvis langsiktige faktorer. Disse har fått mindre betydning over tid. Saksstandpunktene har hele tiden vært den klart viktigste faktoren når velgerne avgjør hvilket parti de skal stemme på. Fram til 2017 fikk sakene stadig større betydning, men etter dette ser det ut til at saksstandpunktene betydning har stabilisert seg. Velgernes reaksjon på partienes standpunkter i bestemte saker kan være en forholdsvis kortsiktig faktor ettersom sakene på den politiske dagsordenen i mediene kan skifte ganske raskt.

Mer troløse velgere som legger større vekt på skiftende saker, er sannsynligvis noe av forklaringen på de store svingningene i partienes velgeroppslutning. Troløse velgere og skiftende saker på den politiske dagsordenen kan sies å skape et potensial eller en åpning for svingninger på meningsmålingene, men det er ikke tilstrekkelig til å forklare tendensen til at det er regjeringspartiene som taper velgere mens opposisjonspartiene vinner.

Et mulig bindeledd i årsakskjeden kan her være *tonen* i mediene dekning av politiske nyheter. Som påpekt av Thesen et al. (2020), er det et sett av verdier blant journalister som avgjør om en sak har nyhetsverdi: elitestatus/makt og negativitet. Regjeringspartier får mer oppmerksomhet enn opposisjonen samtidig som tonen i nyhetsoppslagene oftest er negativ fordi samfunnsproblemer og feil dominerer. Dermed taper regjeringspartiene misfornøyde velgere: «Governments gradually lose voters over the course of tenure because grievances accumulate in the shape of negative news» (s. 561).

Her må det legges til at oversiktene i denne artikkelen viser at denne tendensen ikke er entydig. Det er slett ikke alltid slik at regjeringspartiene gradvis mister flere og flere velgere. Regjeringspartier opplever både nedturer og oppturer mellom valgene.

Det bør for øvrig også legges til at svaret på hva som forklarer velgernes valg av parti, er sammensatt. I den samlede forklaringsmodellen som Bergh og Aardal (2019, s. 242-246) benytter for å analysere stortingsvalget i 2017, viser de til fem blokker av variabler: sosial bakgrunn, ideologisk orientering, fornøyd/misfornøyd, viktigste sak/sakseierskap og partii-identifikasjon/partilederspopularitet. Det er et ganske komplisert samspill mellom disse blokkene av variabler. Ideologi kan f.eks. påvirke vurderingene av viktige saker og sakseierskap.

I de undersøkelsene som er lagt til grunn for figur 5, er velgerne bare blitt spurt om hvilket av de tre svaralternativene som er den *viktigste* faktoren ved valg av parti. Det er ikke dermed sagt at de andre faktorene er betydningsløse. Alle de tre faktorene kan ha en viss betydning, men det er et klart flertall av velgerne som oppgir at de legger mest vekt på saksstandpunktene. Dette flertallet har også økt betydelig over tid. Siden sakene på den politiske dagsorden skifter, er det nærliggende å anta at den utviklingen som er vist i figur 5, er en sterkt medvirkende faktor for å forklare de store kortsiktige svingningene i partienes velgeroppslutning, og dermed også regjeringenes startvansker.⁵

4. Se <https://www.ipsos.com/nb-no/samfunnsundersokelsen-ipsos-norsk-monitor>

5. Det kan nok tenkes at en del velgere svarer «politisk korrekt» på et slikt spørsmål, dvs. slik de tror det er forventet at man bør svare. Dette kan til en viss grad prege nivåene på kurvene. Forskjellene og endringene er imidlertid så store at det er grunn til å tro at figuren gir et rimelig godt bilde av utviklingen.

Avslutning

I denne kommentaren har jeg tatt utgangspunkt i fenomenet regjeringsslitasje. «Slitasje»-metaforen peker i retning av noe som utvikles over tid. Som vi har sett forklares fenomenet med relativt langsiktige forhold. Det antas at det over tid blir stadig flere velgere som opplever å tape på regjeringens beslutninger (eller som Ivar Aasen sa det: «Til Lags aat alle kan ingen gjera»). Dermed blir det flere misfornøyde velgere som forlater regjeringspartiene ved neste valg.

De tidvis store kortsiktige svingningene i partienes velgeroppslutning på de månedlige meningsmålingene tyder imidlertid på at dette er atskillig mer sammensatt enn som så. Regjeringene kan oppleve store startvansker etter ganske kort tid. Hvetebrødsdagene er i beste fall kortvarige. Regjeringspartienes oppslutning kan falle ganske dramatisk, for deretter å stige igjen. Regjeringsslitasje er ikke et rettlinjert fenomen som utvikles gradvis.

Over tid har vi sett at velgerne legger større vekt på partienes standpunkter i bestemte saker. Nye saker kommer opp på den politiske dagsordenen, samtidig som mediene retter søkelyset mot «makthaverne» og deres ansvar for problemene. Vinklingen eller tonen i medieoppslagene er ofte negativ. Dette kan svekke regjeringers oppslutning fordi opposisjonspartiene etter manges oppfatning gir håp om bedre løsninger, men nye saker kan også være dårlige saker for opposisjonspartiene, slik at deres oppslutning etter hvert reduseres mens regjeringspartiene får en ny opptur på meningsmålingene. Paradoksalt nok kan man si at det er de store svingningene i partienes velgeroppslutning som er blitt det mest stabile trekket i norsk politikk. Både de kortsiktige startvanskene og den mer langsiktige regjeringsslitasjen må ses i lys av dette.

Takk til Johannes Bergh, Jo Saglie, Signe Bock Seggaard og NSTs anonyme fagfelle og redaktører for nyttige kommentarer til tidligere utkast.

Litteratur

- Bergh, J. & Aardal, B. (2019). Stortingsvalget 2017 – borgerlig valgseier, men velgerne går mot venstre. I: J. Bergh & B. Aardal (red.): *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017* (s. 11-26). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bergh, J. & Aardal, B. (2019). En samlet modell for stemmegivning. I: J. Bergh & B. Aardal (red.): *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017* (s. 237-254). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bergh, J. & Haugsgjerd, A. (2019). Regjeringsvalget 2017 – politisk polarisering i synet på regjeringen. I: J. Bergh & B. Aardal (red.): *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017* (s. 178-199). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Johansson, B., Sohlberg, J. & Esaiasson, P. (2023). I: B. Johansson, Ø. Ihlen, J. Lindholm & M. Blach-Ørsten (red.). *Communicating a pandemic. Crisis management and Covid-19 in the Nordic countries* (s. 285-301). Göteborg: Nordicom, <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1722268/FULLTEXT01.pdf>
- Jones, J. M. (2009). Obama Honeymoon Continues; 7 Months Is Recent Average. Earlier honeymoons lasted an average of 26 months. <https://news.gallup.com/poll/121391/obama-honeymoon-continues-months-recent-average.aspx>
- Kleven, Ø. & Bergh, J. (2022). Velgerne mindre tro mot partiene ved stortingsvalget i 2021. <https://www.ssb.no/valg/stortingsvalg/statistikk/stortingsvalget-velgerundersokelsen/artikler/velgerne-mindre-tro-mot-partiene-ved-stortingsvalget-i-2021>

- Nannestad, P. & Paldam, M. (2002). The cost of ruling. I: H. Dorussen & M. Taylor (red.), *Economic voting* (s. 17-44). London: Routledge.
- Narud, H.M. & Valen, H. (2007). *Demokrati og ansvar. Politisk representasjon i et flerpartisystem*. Oslo: Damm.
- Narud, H.M. & Valen, H. (2008). Coalition Membership and Electoral Performance. I: K. Strøm, W. Müller & T. Bergman (red.). *Cabinets and Coalition Bargaining: The Democratic Life Cycle in Western Europe* (s. 369-402). Oxford University Press.
- Rommetvedt, H. (1991). *Partiavstand og partikoalisjoner*. Rapport nr. RF 246/91. Stavanger: Rogalandsforskning (dr.polit.-avhandling, Universitetet i Bergen, 1992).
- Rommetvedt, H. (2012). Person, eller sak og situasjon? *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 28 (2), s. 103-111. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2936-2012-02-03>
- Rommetvedt, H. (2015). Valgets kvaler: Parti, person eller politikk? *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 31 (2), s. 155-162. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2936-2015-02-04>
- Rommetvedt, H. (2023). *Politikkens allmenngjøring. Stortinget, regjeringen og de organiserte interessene i et nypluralistisk demokrati*. 4. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thesen, G., Mortensen, P.B. & Green-Pedersen, C. (2020). Costs of ruling as a game of tones: The accumulation of bad news and incumbents' vote loss. *European Journal of Political Research*, 59 (s. 555-577).